

Автор: Алексєєв О.
5 курс

ПЕРШІ ЕТАПИ ЗАРОДЖЕННЯ ПИСЕМНОСТІ

Слово писемність — це позначення слів відповідними графічними знаками — письменами: «Ще задовго до виникнення писемності східнослов'янські племена створили велику та різноманітну усну поезію» («Історія української літератури»). Писемність — це вміння людини передати на письмі свою думку й читати написане: «Колгоспне село — село суцільної писемності» (Остап Вишня).

Говорити про мову протоукраїнських племен можна лише гіпотетично. Адже писемних пам'яток, які дійшли до нас, ще недостатньо для повноцінного дослідження мови. Тому будь-які хронологічні віхи виникнення і первісного розвитку української, як і взагалі будь-якої іншої мови, встановити неможливо. Безперечно лише, що українська мова є однією з найдавніших індоєвропейських мов. Про це свідчить і наявність архаїчної лексики, і деякі фонетичні та морфологічні риси, які зберегла наша мова протягом віків. Давність української мови доводили ряд вітчизняних та зарубіжних учених: Павел Шафарик, Михайло Красуський, Олексій Шахматов, Агатангел Кримський та ін.

Про давність української мови свідчать і реліктові фольклорні твори, особливо календарно-обрядові пісні. Наприклад, український мовознавець Олександр Потебня стверджував, що веснянка «А ми просо сіяли» існувала в Україні вже у I тисячолітті до н.е. Невже вона співалась якоюсь іншою мовою? А колядки про створення світу птахами (тобто ще з дохристиянських часів) навряд чи перекладалися з якоїсь давнішої мови на українську, адже християни не мали в тому потреби.

Багато наукових дискусій викликає також питання про існування писемності в українських землях. Археологічні знахідки засвідчують наявність писемних знаків на глиняному посуді, пряслицях, зброї тощо, ще за трипільської доби. Чи це було фонетичне, чи ієрогліфічне письмо — певної відповіді дослідження поки що не дали.

Свою писемність мали племена трипільської, катакомбної культури бронзової доби, зарубинецької та черняхівської культур. Стародавні автори свідчать, що це було грецьке або руське письмо.

Дослідженнями найдавніших систем письма в Україні займалися Микола Суслопаров, Валентин Даниленко та ін. Проте ще не встановлений зв'язок між трипільськими і скіфо-сарматськими та ранніми слов'янськими знаковими системами.

Висловлюються припущення, що писемність на території України мала кілька варіантів. Наприклад, Північне Причорномор'я користувалося абеткою, ідентичною грецькій або римській (латиниці), а східні райони (особливо скіфо-сармати) мали свою оригінальну писемність, відому в науці як сарматські знаки, що були схожі на вірменські й грузинські письмена.

Те, що пам'яток стародавньої писемності обмаль, можна пояснити тогочасним способом писання: повсякденні записи вірогідно робилися на навощених дерев'яних дощечках або на бересті — матеріалі, який погано зберігається. Проте знаходять чимало писарських інструментів, так званих стилів. Добре збереглися графіті, накреслені на свіжій, ще не обпаленій глині.

Не всі знають, що перші спроби письма відносяться до 35-50 віків до нашої ери: спершу це була гілочка пальми - символ миру, пізніше - так зване вузликове письмо (вузлики - різних кольорів, які древні люди вміли розуміти), дещо пізніше схематично зображувались предмети й навіть явища, потім були ієрогліфи, відтак - через не одне століття - створювалися літери... Вчені вважають, що найперше письмо почало своє існування в Єгипті, потрапило на Близький Схід, де одержало свій розвиток. Дещо пізніше виникло фінікійське й грецьке письмо, на його основі творилися етруське, латинський алфавіт, кирилиця, глаголиця, інші. Перше ж слов'янське письмо з'явилося у IX столітті нашого літочислення, а алфавіт створили брати Кирило та Мефодій у 862 році... Отож, схиліть голову перед пам'ятником їм у центрі Мукачева.

Брати не лише поширювали грамоту, а й були перекладачами, просвітителями (джерела засвідчують, що знали грецьку, слов'янську, латинську, арабську, єврейську, древньоруські мови).

Вчені часто вдаються до положень трактату „Про письмена", написаного Чорноризцем Хоробрим. І цілком обгрунтовано: у цій глибокій праці є чимало свідчень щодо походження слов'янської писемності, виокремлюють твір автора про засновника нашої абетки. Твори Кирила та Мефодія - „Слово про перенесення мощів преславного Климента", „Гімн на честь Дмитра Солунського", „Корифеї просвітицтва" та інші - ті ж вчені відносять, до основ фундаменту загальнослов'янської культури.

І ще одне свідчення вчених та істориків з світовими іменами: слов'янські племена ще в IX столітті мали своє письмо! Завдячимо творцям писемності й мови. Бо ким би були ми, коли б не мали такого багатства?!

Література

1. Світлична В.В. Історія української літератури. – К.:Каравела, 2008. – 400 с.

2. За ред. А.Яртіся та В. Мельника. Лекції з історії світової та вітчизняної культури. – Світ, 2005. – 568 с.

Робота виконана під керівництвом Котелевцевої Н. П.